

РЕВОЛЮЦІЯ 1917 РОКУ ТА УКРАЇНСЬКА РЕТРОСПЕКТИВА

Цього року виповнилося 100 років від початку Української народно-демократичної революції.

Під впливом подій Лютневої буржуазно-демократичної революції 1917 р. у Петрограді було повалено самодержавство, останній російський імператор Микола II зрікає престолу на користь брата Михайла, який теж відмовився від корони. Таким чином, у Петрограді виникло двовладдя: було створено Тимчасовий уряд на чолі з князем Г.Є. Львовим та Петроградську раду робітничих і селянських депутатів (меншовики, есери та більшовики). Революція 1917 р. мала два етапи: Лютнева революція (буржуазно-демократична) і Жовтнева (соціалістична).

У сучасному суспільстві існує думка, що самодержавство в Росії було повалено завдяки діяльності партії більшовиків та їхнього лідера В.І. Леніна. Насправді, в лютому 1917 р. самодержавство було ліквідовано завдяки діяльності ліберально-буржуазних діячів, які в серпні 1915 р. створили Прогресивний блок, до складу якого увійшли представники ліберально-демократичних партій та прогресивно налаштованих монархістів-націоналістів. На базі Прогресивного блоку в лютому 1917 р. було створено Виконавчий комітет Державної Думи, що взяв на себе всю відповідальність та створення Тимчасового уряду. Саме представники Прогресивного блоку О. Гучков і В. Шульгін прийняли Маніфест про зречення Миколи II на користь брата Михайла. Отже, більшовики до повалення самодержавства не мали жодного відношення.

Причини повалення самодержавства мали комплексний спектр внутрішнього та зовнішнього характеру. До внутрішніх причин слід віднести соціально-економічну та політичну кризи, що була спричинена невдачами для Росії діями на фронтах Першої світової війни, активізацією діяльності політичних партій, гострою продовольчою кризою у Петрограді. Імператор Микола II та царський уряд виявилися неспроможними подолати ці проблеми. До зовнішніх причин чимало сучасних істориків відносять вплив на Росію фінансових кіл провідних Західних країн і Сполучених Штатів з метою розвалу Російської імперії та її розподілу. Свою думку ці історики підтверджують фінансовою підтримкою більшості ліберально-демократичних та революційних партій Росії.

Важливі зміни відбулися і в Україні: 4 березня 1917 р. було сформовано Українську Центральну Раду та розпочалася Українська народно-демократична революція. Отже, Лютнева революція в Петро-

Маніфестація на Софійському майдані. Київ, 1917 р.

граді була поштовхом українцям до створення власної державності.

Слід зазначити, що намагання української національно-ліберальної інтелігенції та свідомого істеблішменту до української автономії в межах Російської імперії відбувається задовго до повалення самодержавства в 1917 р. Особливо це виявилось напередодні Першої світової війни та під час заходів з нагоди святкування в Україні 100-річного ювілею від дня народження Т.Г. Шевченка.

За часів незалежності в Україні значно збільшився науковий інтерес до ліберального руху Росії та його провідної партії – Конституційно-демократичної. Це пояснюється тим, що саме партія кадетів почала досліджувати національну політику, підняла важливі проблеми розвитку національних окраїн імперії, допускаючи навіть право нації на власну автономію. Саме така позиція сприяла добрим стосункам кадетів з українськими лібералами на чолі з М.С. Грушевським. Упродовж 1912 – 1917 рр. між Грушевським та Мілюковим відбувається плідна співпраця. Між ними було багато спільного: обидва видатні історики, мали однакові проєвропейські ліберально-демократичні погляди, справжні інтелігенти. У Державному архіві РФ збереглася значна частина їхнього листування.

Виникає запитання, чому лідери Української Центральної Ради підтримали Тимчасовий уряд Росії і виступили проти Ради Народних Комісарів на чолі з Леніним? Питання досить складне і дискусійне. До складу Центральної Ради входили представники не лише революційних партій, а й ліберально-буржуазних та націоналістичних. Саме їм Тимчасовий уряд Росії давав надію на створення власної держави через вимоги автономії. Почався «парад суверенітетів» національних окраїн Російської імперії. В червні 1917 р. Центральна Рада видала I Універсал, у якому чітко проголосила вимоги автономії для України. У липні 1917 р. видатний російський поет Олександр Блок у своїх спогадах записав: «“Отделение” Финляндии и Украины сегодня вдруг испугало меня. Я начинаю бояться за “Великую Россию”». Багатою ідея створення «Великої Росії» завжди базувалася на головних постулатах: самодержавство, православ'я та народність. Достатньо було вирвати з цієї схеми самодержавство і вся імперія розвалилася.

Після Жовтневих подій 1917 р. в Петрограді та створення Раднаркому на чолі з Леніним, Центральна Рада 7 листопада видала III Універсал, у якому проголошувалася

Українська Народна Республіка як федеративна частина Росії. Тобто, Рада не підтримала Раднаркому і Леніна й стала на шлях самостійності. Чому ж відбулися такі розбіжності з більшовиками? По-перше, Ленін чітко визначив шлях на побудову соціалізму та націоналізацію: земля – селянам, фабрики та заводи – робітникам, влада – народу. Такі перспективи навряд чи влаштовували представників українських буржуазних партій і власників підприємств. По-друге, Ленін був інтернаціоналістом і виступав за світову соціалістичну революцію для всіх пригноблених народів. Більшовики рішуче розпочали боротьбу проти як внутрішніх ворогів революції, так і зовнішніх. Необхідно розуміти й те, що без підтримки простого народу більшовикам не вдалося б перемогти на фронтах Громадянської війни та інтервенцію країн Антанги. Саме так більшовикам вдалося зберегти розпад Росії та відновити її єдність.

Революція 1917 р. в Росії мала епохальний характер, що позначилося на подальшому розвитку провідних країн світу. Західні держави, щоб запобігти революції у своїх країнах, змушені були кардинально переглянути свою соціальну політику: було покращено умови праці робітників, збільшено заробітну плату, змінено виборчу систему, активізувалася діяльність профспілок. Швидко почав формуватися «середній клас», значну частину якого становили наймані робітники – самодостатня частина суспільства, для якої політика не була сенсом життя.

Для України революція 1917 р. мала далеко непередбачені наслідки як позитивного, так і негативного характеру. До позитивного слід віднести таке: земля, що переважно були заселені етнічними українцями, вперше отримали можливість об'єднатися у межах єдиної республіки. За короткий час було створено потужну індустрію: лише за часи першої п'ятиріччя збудовано майже 500 сучасних підприємств, створено систему фундаментальної освіти і науки, розпочалися процеси українізації, що сприяли піднесенню української культури.

На іншу історичну чашу було покладено процеси колективізації та голодомор 1932 – 1933 рр., політичні репресії 30-х рр. проти української інтелігенції та політичної української еліти, а також радянізацію Західних областей України.